

Történeti adatok költészeti toldalékkal

Perlaky Dávid

1837

**TÖRTÉNETI
ADATOK**

KÖLTÉSZETI
TOLDALÉKKAL.

Perlaky Dávid

által.

277

**TÖRTÉNETI
A D A T O K**

KÖLTÉSZETI
TOLDALÉKKAL.
1874 to 1900 folyam alatt

PERLAKY DÁVID
ÁLTAL.

A^o 716.

PESTEN, 1837.
TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA,
URI UTCZA 612.

ITENIÉNYI
K O T A D A

ITENIÉNYI

ITENIÉNYI

ITENIÉNYI

ITENIÉNYI

ITENIÉNYI

ITENIÉNYI

SARVÁR-FŐLSÓVIDÉKI
GRÓF
SZÉCHENYI ISTVÁN

O MÉLTÓSÁGA'

HONI

TISZTELŐJINEK

MINT

ÉDES HAZÁNK NEMES ÉRZÉSŰ

FIJAINAK ÉS LEÁNYAINAK

HÓDOLATTAL AJÁNlja

A' SZERZŐ.

1847. MÁJUS 15.

40. 00

MÁTYÁS NYELVÉNY

ADARÓK O.

IXON

NYELVÉNY

MÁTYÁS NYELVÉNY

ADARÓK O.

IXON

**Édes Hazánk' nemes érzéstű
Fijai, és Leányai!**

Mennél jobban nevelkedik valamely
Nemzetben a' haza' közböldőségére lelkesen
munkálkodók eránt a' tisztelő szeretet és kö-
vethetési vágyódás: annál szebb fényeltün-
döklük ott' a' vidító remény, erős biztatás-
sal igérvén, a' dicsőség' polczán magoknak
helyet vívott Népék közé lehető eljuthatást. —

Hálá! — hálá! — a' Magyar sem ke-
seríti már, az igaz hazafiui törekedéssel tel-
jes sziveket az irigység' lankasztó mérgével;
sótt — a' ragyogó erény' bücsét megösmér-
ve, előre siető iparral hordja azon anyagot
össze, mellyből a' hon' szerencsését oszköz-
lőknek, — feledékenységen daczoló érdem-
oszlopok emeltetnek. — Nemes Lelkűek!
kiknek a' jelen munkácskát, hódolásom' je-
léül, ajánlani bátorkodtam, számos erényi-
tek mellett már csak azzal is nyilvánítjátok

drága Hazánk' 's kedves Nemzetünk' virág-
zását ohajtó hív kebeletöknek szent tüzét,
hogy **Széchenyinknek** a' Szeretet' és
Tisztelet' öröm-tömjénjét illatoztatjátok. A'
nemzet' javának Örjeit hálásan böcsülvén,
nem csak a' közjóra serénykedők' számát gyarapítjátok; hanem egyszersmind magatokat is mindég méltóbbakká teszitek, e' Haza' minden talpalatnyi földjét tulajdon vérükön számotokra megvásárlott dicsó Óseitekhez!
— „Előbbre! — előbbre!“ — e' legyen ezután is jelszavatok édes Hazánk' 's Nemzetünknek tartozó kötelességeitek' teljesítésében. Így nem fogja a' Magyart, ohajtva várt szerencséje késedelmeskedéssel búsítani; — 's így — Atyáinkról ránk maradt nemzeti kincseink' szaporításáért, a' legkésőbb évek után is, tisztelő könnyekkel vegyült áldást mondanak tetteiteket hálára méltányolni tudó Maradékink, begyöpösült sirhantok alatt hamvadó tetemeitekre! —

Irány Beziben, Bójt - máshavában 1836.

a' Szerző. m. k.

TÖRTÉNETI ADATOK.

TÖRTÉNETI ADATOK

TÖRTÉNETI ADATOK.

Császári lakoma.

Bajor Lajos és Osztriai szép Fridrik, az 1314-dik évben egyszerre római császároknak választatván egymásellen sokáig hadakoztak. Végre Schwepperman tábornok, Lajos' részére győzván — ez a' harcz után főtisztjeit asztalához szállította, 's ön-maga osztogatott személyenként egyegy — Schweppermannak pedig két tojást.

Különös átok.

Ádrián római császár, — tulajdon testvérének férjét Severint azon okból, hogy utódja ne lehessen, megöletvén, ez, — midőn már a' vesztőhelyen vólt, így szóla; „Ádriánnak azt kívánom, hogy midőn kimúlását óhajtja, meg ne halhason!“ —

Egy asszonyért sok baj.

Cambyes persa király, Egyiptom' fejedelmének Amásisnak leányát magának feleségül kérte. Mivel pedig tudatott, hogy Perziában a' királynékkal durván szoktak bánni; azért csalfaságból egy közrendű személy küldetett oda fejedelmi mennyasszony gyanánt. Utóbb, ezen illetlen tett kitudódott, 's Cambyes ezt fegyverrel kívánván bosszulni Egyiptomba nagy táborral bérohant és azt öldöklések 's rablások között elfoglala. Amasis már előbb megholt; de családja keservesen lakolt az elkövetett helytelenségért. Psammenitus, mint Amasis' fija és utódja, egyedül maga nyert csak kegyelmet és pedig azért; mivel — midőn szeme előtt minden vérségei összekonzoltattak, nem könnyezett. Azonban ennek is szomorú vége lett; mert Cambyes' kegyeiből kiesvén, hogy a' kínzást elkerülhesse, — magát méreggel megölte.

Kegyetlen uralkodó.

Negyedik Amuráth török császár, ha az étel néki nem ízlett, szakácsát fölakasztatta: — egy kalmár, szemcsőn a' császári palotába nézett, ezért őt tulajdon háza' ablakrostélozatjára függesztette: — gyógyássza a' méreg' rejéről beszélvén kényszerítette azt önmagán megpróbálni. Tulajdon testvérét

pedig megfojtatta; mivel' ez, — néki tett tisztelekésekor magaviselete — és szavaiban bölcsességet mutatott.

Nem jó, ha nincs kitől félni.

A' punisi harmadik had előtt Africai Scipio a' rómaiaknak Carthágót hódolatlan hagyni javasla, hogy lévén nékiek mitől félni, bele ne merüljenek a' dobzódásba.

Nagy szüzesség.

Második Henrik romai császár, a' ki — „Szent“ melléknevet viselt, — fogadásában vele megegyezett kedves feleségét Kuningudát halálakor illy' szókkal adá-át rokoninak: „vegyétek-vissza, mint nekem adtátok, a' szüzet.“

Háromféle zászlók.

A' tatár Tamerlán, midőn valamely várost népeivel körülvelt, első nap fehér, — második nap' vörös, — harmadik nap' pedig fekete zászlót tüzetekt ki sátora előtt. Ha a' város megadta magát, míg a' fehér lobogott, akkor mindeneknek megkegyelmezett; ha elvárta a' vöröset, az előjárókat megölette; ha pedig már a' fekete ki vólt téve, akkor mindenekeket meggyilkoltatott.

Fölvidámítók.

Habsburgi Rudolf császár elvénülvéa ebédlesekor nem inasaival, hanem ezeknek feleségeikkel és leányaikkal udvaroltatott magának, hogy, — ön' mondása szerint, — azokat csókolgatván öregségében szívének fölvidulást szerezhessen.

Országcsere.

1204-dikben a' Latinusok Konstantinápolyt bévévén a' görög császári család' egyike Comnénus Elek félre-vonta magát Trapezunt városába, a' hol egy ideig hercegnek utóbb pedig magát császárnak neveztetete. E' kisded birodalomnak, melly majd 200 esztendőknél tovább állott, utolsó fejedelme Dávid, a' diadalmas második Mahométhnek 1461-ben birtokát olly' föltétellel átengedte, hogy néki helyette más országot adjon. Teljesítette Mahométh ezen kívánságát, — adott néki cserébe más országot, de nem e' földiek közül valót!

Ruházatbirálók.

Heliogabállus romai császárnak mocskos tettei között e' következőket, mint csak helybehagyhatót, sőt talán dicséretre méltót is említhetni. — Ő, Romában egy asszonyi tanácsot állítván, tulajdon anyját abban elnök-

névétette, hogy tanácsnoknéjival a' fejezszemélyek' ruházatjaikat rendükhöz-képezt megszabja és elintézza.

A' fött halfej, halálra ijeszt.

Augustus vagy Augustulus napnyúgotti császárnak 436-diki évben megszűnt uralkodása után, előbb a' Herulusok azután pedig Theodorikus góth király parancsolt olaszországban. Ez, — hamis udvarnokjainak vádjokra, Boetius romai polgármestert ártatlanul lenyakaztatván, midőn asztalára egy nagy fött halfej-föltétetett, 's azt, — hirtelen reápillantva, Boetius' fejének lenni képzelte, nagyon megrémültében azonnal meghala.

Az elpuhulástól féltő.

A' holtáig hősen vívott Palaeologus kén-telenítetvén negyedik Mahométh' győző seregeinek Konstantinápolyt átengedni; — ezek, itt' a' több deli hölgyek között egy ritka szépségű Iréne nevű leányzóra találván, vele uroknak akartak kedveskedni: e' pedig, hogy az igézhető szüz' bájkecei által az elpuhulásra ne késértethessék, — kardot ránta, és a' bémutató Basák előtt, a' szép Iréne' fejét a' földre ejtette.

Imádásuk' tárgyául miért öntettek
a' 'sidók aranyborjút?

Az egyiptomi Apis, vagy Osiris nevű
első király, — halála után feleségével Isissel
az istenek közé számláltatván megszentelt
eleven ökör' képe alatt tiszteltetett. Ezt, még
Egyiptomban látván a' 'sidók, — utánozták.

Bételjesült jövendölés.

Első Anástásius, máskép' dicorus vagy
kettős-szemfényű napkeleti császárnak a' jóslók
menykötőli megsújtatását jövendölvén
noha Proclus által épített villámmentes házban
lakott, még is a' jóslat rajta bételjesedett.

A' ravasz kanászból lett császár.

Megüresülvén 518-ban a' görög császári
szék, Theocritianus Konstantinápoly' pa-
rancsnoka vágyott abba föllépni. Hogy tö-
rekvése teljesülhessen, Justinus nevű szol-
gájának, a' ki alacson származásu 's az előtt
Thraciában sertvésörzö vala, — nagyon sok
pénzt adott, hogy a' katonák között azt ki-
osztogattván, ezeket részére meghódítsa. —
Justinus a' pénzt el is osztogatta, de ön' neve
alatt, 's a' vitézek őtet ültették fejedelmi
székbe.

Kárvalhatlan.

Samos szigetnek hajdani királyja Poly-
crates, annyira szerencsés volt mindenben,
hogy megunván bánat és veszélytelen sorsát,
noha, kárvalhatási vágyból egy igen drága
gyűrűjét újjárol lehuzván a' tengerbe dobta,
— még is azt el nem veszthette; mert az, —
még ugyan azon napon, egy, néki étkül föl-
adott halból, ismét a' kezére került.

Kevély kívánat.

Médiának Árbála városánál Persiának
fejedelme Dárius már harmadszor legyőzet-
vén, Nagy Sándornál békekötést kívánt esz-
közöltetni; de ez, semmiféle kínálást el nem
fogadván így felelt: „Valamint a' nap az
égen egyedül, úgy én is e' földön csak magam
akarak uralkodni.“

A' büntető árnyék.

A' 668-dik évben megholt második Con-
stáns napkeleti császár Theodosius nevű test-
vérét koronaféltésből megölette. Ennek ár-
nyéka azután, egy vértelle kelyhet kezé-
ben tartva legyilkoltatója előtt gyakrabban
megjelent ezt mondván: „igyál bátyám!“ —
Melly tünemény annyira kiállhatatlan 's ré-
mítő lett Constánsnak, hogy lakhelyében
nem maradhatván az olasz-földre ment, 's

ott, a' Longobárdok ellen kezdetett hadban akarván furdaló lelkiösméretét elaltatni.

A' fejedelem mint utazó bíró.

Adorján (Hadrián) császár felől mondatik, hogy néhány jeles és igaz lelkű törvénytudókat maga mellé vévén birodalmaiban több utazásokat tett, és — az ügyesek' baját azonnal elintézte. —

Vak hadcsapat.

Második Basilius császár 1014-ben a' Bolgárokkal hadakozván közüllök 15,000-et fogóságba ejtett, 's ezeknek szemeiket kitolatta, minden századnál csak egyet hagyván épen, hogy a' többinek vezetője lehessen.

Az erdélyi Szászoknak regés származásuk.

Wézermetletti Hamel városában 1284 egy búbájós a patkányokat és egereket össze-sereglíteni és egy csoportban elhajtani tudván, — egykor az ő mesterségét nevetve bámuló 's ötet mindegyre követő gyermekeket olyan barlangba vezette, melyből többé egy sem jött vissza. Mivel pedig ugyanazon időtájban származtak a' szászok erdélybe, azért némeltyek azt hiresztelték, hogy valamely

melly földalatti uton ama' búbájós által a' hameli gyermekek oda vezettetettek.

Összejövétel.

Habsburgi első Rudolf császár nyavalyáskodásában végóráját közeledni érezvén meghagyta, hogy ötét Speyer városába (a' romai császárok' temetkezésük helye) vigyék; mivel ott' több romai császárokkal okvetetlenül összejönni köteleztetik.

Megjutalmazott adakozás.

Második Tibérius napkeleti császár, a' ki Persiának Cosroes nevű kegyetlen királyján többször győzedelmeskedett, annyira adakozó volt, hogy, noha felesége ezért gyakrabban zúgolódott ellene, még is mindég osztogatott, magát azzal biztatván, hogy ő, míg él, pénzből soha szükös nem leszén. Úgy is lett; mert midőn egy földön fekvő nagy márványt, mellyre kereszt vala vágva, hogy azon ne tipródjanak, kegyes érzésből egyenesre állítatott, az alatt megszámlálhatatlan nagy kincstre talál. —

Asszonyi bosszúállás.

Minekutánna harmadik Ottó császár ötödik Gergely Pápa' kitétetéseért Crescentius

romai polgármestert fölakasztatta; ennek feleségét szerelmével, magához hódította. Ezen asszony, a' nevezett fejedelemnek, a' ki előtte gyanúba esett, szerelemjelül egy pár méreg-szerrel készült kéztyüt ajándékozott, mellynek viselése miatt, a' máskép' nagy férj-fiu, huszon-kilenczedik életévében meghala.

A' vadászat kegyetlenét.

A' római császárok között méltán nagy nevet érdemlett Vespásianusnak fiai Titus és Domitiánus annyira különböző tulajdonságuk voltak, hogy az első, nemes erényeiért — „emberinem' gyönyörűségének“ — a' másik pedig vérszomjuságáról „második Néronnak“ neveztetetett. — A' mint állítatik, — ezen kegyetlenségre, a' naponkénti vadászás 's vadak' öldözése keményítette-el.

Nagy elme.

Amilius Adorján római császárt olly' nagy elméjünek mondják a' történetírók, hogy másokkal beszélgetvén — fontos tárgyakról írni, és még többeknek tollaik alá mondázni (dictálni) is tudott.

Az irigy.

A' föntebbi czikben nevezett fejedelem, azért, hogy Homerus' verseihez hasonlókát nem vólt képes készíteni, ennek munkája' példányait összeszedette 's elégette; — és Apollodórust, mivel az építés' tudományát nála jobban értette, — lenyakasztatta.

Kedvesb a' férj, mint az atya.

Diocletianus és Maximianus, egész a' bámulásig egymással mindenben megegyezve 19 esztendőig együtt uralkodott római császárok, külső elleneiket legyőzven birodalmuk' minden részeiben létező keresztyéneket vették üldözésöknek tárgyául. A' veszély, — melly e' felekezetet most tizedszer érte, ámbár minden előbbi szerencsétlenségeinél iszonyubb vala, — Jézustól ötöt még is el nem idegeníthette. Ezt látván Diocletianus mély ábrándozásba merült és uralkodó társát Maximianust a' császárságról lemondásra és magányos életfolytatásra biztatván a' fejedelmi hatalmat, ön' részéről mindenik, tulajdon vójének átadta. — Diocletianus, kertje' művelésében nagy gyönyörűséget lelt, 's azért e' tettét soha meg nem bánta; hanem Maximianus a' fölségszékbe visszavágyván leányával vójét nagy Constan-

tint megakarta öletni. Azonban a' férjét inkább kedvelő 's e'hez hivebb asszony, atyjának gonosz szándékját kinyilatkoztatván — a' vó fojtatta-meg az ipát kötéllal.

Tarka rendü lakomázók.

Hogy enyelgő szóváltással a' vendégek nyájasan mulatozhassanak már a' régi időkben is szokás volt a' férjfi- és asszonynevet vegyítve telepíteni az asztalhoz. E' divatot utánozva, amaz undok tetteirül ösmeretes Heliogaballus romai császár lakomákat adván, a' meghivottakat gyakran úgy rendezte, hogy — az első helyet foglalt hölgy mellé — oroszlány, ez után egy férjfi, ennek szomszédul pedig egy tigris adatott. —

Rémítő tarkítás! — valjon nem ülnek e, némelly lakomáknál emberi alakban illy' szép képek most is egymásmellé?! —

Agykaponyából, ivóedény.

Alboinus, — a' longobárdok' királyja, Cunimundus fejedelmet agyonütvén ennek leányát Rosemundát feleségül elvette. Egyszer tórozás' alkalmával nagyon vigan lévén ezen Alboinus, nője' egészségére, ennek édes atyjának, általa aranyba foglaltatott agykaponyájából áldomásozott. — Boszsura gerjdvén ezen az asszony, férjét oroz-

va megölette, 's e' tett' teljesítőjével pedig azután összepárosodott. —

Róma, egy nyul által bévétetik.

Formosus pápa, Arnolfot el nem ösmérvén Spoletói Gvidó herceget nevezte-ki római császárnak. Arnolf ezért bosszútállani akarván midőn Rómát népeivel körülvenné, egy nyul a' táborba futott, 's ez, — a' csin-talan katonaság' nagy része által visító rikogatás között kergettetve a' bézárt város' kapuja alá iramlott. Bent, ezt erős megtámadtatásnak gondolván az örök rémültökben annyira megzavarodtak, hogy a' némétek a' falakra fölmászni alkalmat kaptak és — Rómát nem csak bévették; hanem a' föllebb nevezett szent atyát, 896-ban Arnolfot császárnak fölkoronázni kényszerítették.

Pártalan pár.

Nem lehet ugyan tagadni, hogy néhá olyak között is esik szerencsés párosodás, a' kiknek helyzeteik semmiben sem voltak egyenlők: mindazonáltal, számtalan tapasztalás szerint, ámbár — a' hol eredet, gazdagság, neveltetés és különös életidő nagyon különböznek, ott' boldog házasságot nem reménylhetni, még is — nem csak a' kereskedői szellemmel teljes jelenkorban; hanem

még a' nagyobb vigyázással választást magoknak tulajdonító régieknél is találjuk példáját a' pártalan párosodásnak. Illyen a' többek között, a' 70 éves Rudolf római császárnak, a' 14 esztendőös burgundiai Ágnessel 1288-ban tett összekelése.

Igaz vagy te Uram!

Mauritius császár, a' dunamelléki Avaroknak Királya Kágán ellen hadakozván, ez által legyőzetett és katonáji közül 12000 fogságba esett. Béke eránt utóbb a' két fölség alkudozásba ereszkedvén Kágán, a' foglyokért fejenként egy-egy forintot kívánt. Mivel pedig Mórítz, — rabságra jutott népeit inkább összekonczoltatni engedé mintsem e' dijt lefizette volna; azért a' római vitézek annyira fölmérgedtek ellene, hogy helyette Phókást kiáltották-ki fejedelemnek: a' ki Mórítzot és egész családját elfogatván midőn ezeket egymásután nyakaztatná, valahányszor egy lecsapott fej a' földre esett, mindannyiszor, míg a' sor önmagára nem került, Mórítz e' szavakat mondá: — „igaz vagy te Uram!” —

Hívségért gonosz jutalmazás.

A' zarándokkép' Konstantinápolyba jutott alacson származásu Basilius Macedó,

„első“ melléknévvel császárságra emeltetvén annyira fölfuvalkodott, hogy gögjétül vezéreltetve, az ön' személye eránt bémegnyított hívségert is gonoszul jutalmazhatá. — O, egykor vadászat alkalmával, kardkötőjénél fogva, egy öklelve néki futott szarvasnak szarvaira fönakadván, a' köteleket kettévágó és ötet így megszabadító szolgának fejét csak azért leütette; mivel császára felé szabláját fordítani merészkedett.

Jó szagu ellenség.

A' Krisztus' születése után 69-dik esztendőben uralkodott Vitellius római császár, játék és vendégeskedéssel töltvén minden idejét, annyira elpuhult és korcsosodott, hogy ellenségeivel szembezállani és táborba menni semmikép' nem merészlett. És — csak a' részére szerencsésen végzett ütközet után volt bátor, — a' már büszhödt holttestekkel béterített csatahelyen sétálni a' hol ezt mondá: „— jó szaga van az ellenségnek.“

A' ló, királyt választ.

Megürülvén Persiának királyi széke, hogy az oda emelkedhetési joggal bírók közül senki meg ne sértessék, abban egyeztek meg, hogy: a' kinek lova, a' választásra elhatározott napon, napkelte előtt legelőször

nyerítend, a' legyen király. Ezt Dárius Hystaspis' lova cselekedvén gazdáját egy hatalmas ország' fejedelmévé tette.

Az elgyűrűzött tenger.

Első Fridrik császár, ki szakállosnak is neveztetik, negyedszer törvén-bé olaszországba, a' vele ellenkező harmadik Sándor pápát fogságba ejtette. Ez, — ruháját elváltoztatva Velenczébe illant, hol pártfogoltatott. Ottó, császári herceg, hadihajókkal Velence alá menvén elakarta e' köztársaságot a' nevezett pápától idegeníteni: de a' város' fő hajósvezére Ziáni szétvervén a' megtámadókat magát a' herceget is elfogta. Melly eseten fölötte megörülvén az említett sz. atya, e' vizi hősnök egy drága gyűrűt adott a' tengerbe dobás végett, hogy ezt cselekedvén, a' tengert mintegy eljegyezve, magát Velence, annak urának tarthassa.

Minden órrfujáskor leüttetik
egy emberfej.

Második Justiniánus, máskép' Rhinot-métus napkeleti császár, a' konstantinápolyi polgárok által megbosszontatva, titkos parancsolatja szerint ezeket mind meg akarta öletni. Kitudódván kegyetlen szándékja, — noha Leontius tábornok, előbb orrát elvágat-

ván számkiützte; mindazonáltal kilencz évek' múltával fejedelmi székét visszafoglalta; 's ekkor — ellenfeleit összefogdoztatván valahányszor csonkított orrát kifujta, mindannyiszor a' pártosok közül egynek fejét vétette.

Egykezű nem kormányozhat.

Második Comnénus, máskép' Caló János görög császár' egyik keze, mérgezett nyíllal vadászaton megsebesítvén midőn azt a' sebészek elvágni akarák, nem engedte ezt mondván: „— egykezű fejedelem, országokat nem kormányozhat.“

A' tékozlás' mestersége.

Sok vesztegetők voltak már, de aligha találtatott ama' szörnyeteg és az emberiném gyalázatjára élt Heliogabállust a' tékozlás' mesterségében föllülhaladó. Ez, — hogy az ország' és nemzet' javait, az alattvalóktól kizsarolt pénzekkel együtt elfecsérelhesse, néha mind kakastarajokból, máskor pávanyelvekből, — majd fürtojásokból, struczfejekből, és sokszor csupa fenyvesmadaraknak agyvelejekből készített eledeleket rakatott asztalára. Ebeit, ludmájával hizlalta. Sarujit drága kövekkel rakatta-ki. A' tavakat pedig előbb lecsapoltatván utóbb illatos vizekkel töltette-meg, és lovai alá, szalma helyett, igaz sáfrányt terített.

Véren szerzett tekintet.

Negyedik Mahométh török császár, nyolcz évü korában atyja' székébe ülén, — az országban intezkedés, édes- és nagyanyjára; a' hadi kormány pedig Kiuperli fővezérre bízott. Ez, — a' kiskoru fejedelmet és tartományait úgy szolgálta ugyan mint hős férjfü: de, hogy magának a' birodalomban tekintetet szerezhessen, mint erősítetik, 36 ezer fő és köz rendü embereket vesztett-el.

A' gonosz vónél gonoszabb
leány.

Servius Tullius római császárnak leányát Tulliat, Lucius feleségül vévén, midőn ipának halálát várni elunta, ezt, — a' tanácsház' lépcsőjirül ravasz álnoksággal letaszította. Mivel pedig a' leesés, — mint az kívánva vólt, — halált nem okozott; azért, a' megsebesedve lakjába menni akaró Servius, utközben, Lucius agyonverette. Tullia, most már férjét a' császári széken képzelvén, hogy ennek minél előbb hizelkedhesen, vad örömeben, tulajdon atyjának, még az utszán heverő holt tetemein keresztül kocsizott.

A' halálban is gőgösködni akaró.

Heliogaballus, erőszakos kivégeztetéséről jövendőlöleg tudósítván, hogy halálakor is fényt mutatthasson, — egy igazgyöngyel kirakott nyelü tört, — egy drága poharat, és más némelly nagy böcsü öldöklő szereket hordozott magával, hogy — ha talám fojtani, — szúrni, — vagy méreggel akarják veszteni; tehát készon legyenek e' drágább nemü eszközök, megölettetésére.

Akár sir, akár nem, büntettetik.

Caligula római császár, felesége Drusilla meghalván, azokat, a' kik ezt siratták, azért ölette-meg, mivel ennek istenesítését irigyleni láttattak; azokat pedig, a' kik nem könnyezték, azért, minthogy kimúlásán nem bánkodának.

A' szent földre vágyó 'Sidók.

Második Theodósius napkeleti császár' uralkodása alatt Candia szigetben bizonyos Móses nevü ámító, magát Isten által menybül küldetettnek hazudván, elhitette a' 'sidókat, hogy őket a' szent földre összevezérli. Ezek közül több ezren csábításainak engedvén, ötet a' tengerpartig követték, ott' pedig olly' hittel, hogy majd a' tenger két-

felé nyílik, — egy kőszikláról abba bele-
ugrándoztak, — de — bele is fulladtak.

A' keresztyén és török bór.

Az 1520-dik évben uralkodni kezdett második Solimán török császár, Rhódus szigetét meghódítani erősen elhatározá. Tudván pedig, hogy ezen szándékát inkább ármány, mint hadi erő teheti kivitelűvé; azért, — egy színbül keresztyénségre tért zsidót, és — az akkor ottan birtokos Jánosrendi vitézek' canzellárját Amarált nagy ajándékival 's ígéretivel maga részére megnyervén, ezek, a' körülményeket néki elárulták, 's kívánságát, az említett vitézrendnek onnéti kiüzésekor, örömittassan valósulni láthatá. — Amarál, ravasz segélynyújtásáért a' császártól egy hercegasszonyt kért magának feleségül; erre Solimán ezt felelvén: „— végy előbb török-bórt magadra“ — a' keresztyén bórt magáról lehuzatta.

A' gonosz anya.

Hatodik Constantin, melléknévvel Porphyrogenneta, atyjának, negyedik Leo keletrómai császárnak 780-ban történt halálával, a' fejedelmi székbe, mint kiskoru fölültetettvén helyette saját anyja Iréne vitte a' kormányt. Ezen göggel teljes asszony tizenhát évekig gyakorlott uralkodása után

sem akarván a' hatalom' pólczárol leszálni, mihelyt észrevette, hogy fija az igazgatást már maga akarja folytatni, azonnal, gonosz tanácsadásaival véghezvitte, hogy ez, többféle kegyetlenségeket elkövetvén a' fölbőszült nép által előbb szemeinek viláगतól, azután pedig, életétül is megfosztatott.

Kinek adassék a' kormány?

Ama' világbíró Nagy Sándor, életének 32-dik, uralkodásának pedig 12-dik esztendejében végső órájához közelítvén — mivel, felesége ugyan akkor viselős, de élő gyermeke nem vólt, — megkéretett, neveznéki utódját. Ó, e' fölszóllításra így felelt: „adjátok a' kormányt a' legjobbiknak!“

Borzasztó névnap ajándék.

Egyiptomnak királya VII-dik Ptolemeus, tapasztalván, hogy az ország' népei őt' magát nem bősülik és kedvelik annyira mint feleségét: az atyanevet bémocskoló gonosz és vad indulatból tulajdon gyermeküket meggyilkoltatta 's ennek összekonczolt testét egy ládába rakatá 's névnap ajándéku nőjének küldötte.

A' kemény szavatartó.

Manlius Torquatus római hadvezér, a' latinusok ellen táborba szálván kemény tila-

lommal megparancsolta, hogy tudta nélkül az ellenséggel senki csatát ne kezdjen. Történt azonban, hogy az ellencsapatból egy óriási izmos vitéz kijövén a' romaiak közül hasonlókép' egyet előállani kívánt, a' ki vele párviadalra szálljon. A' nevezett parancsnok' fíja e' guny által ingereltetve összecsapotta a' gőgössel és azt le is győzte; de atyja — noha máskép' a' tettet dicsérte, — mégis; mivel tilalma ellen cselekedett, a' fiúnak fejét leütötte.

Melлык az erényes asszony.

Ardea városának ostromlása' alkalmával közbeesett csataszünetkor a' római tábor' fő vezérei egymással azon versengettek, hogy közülök melлыкnek felesége legerényesebb? — Hosszas szóváltás után sem határozhatván a' dolgot, Tarquinius Collatinus azt tanácsolta, hogy véletlen Rómába lovagolván lássák-meg: melлык asszony miben lesz foglalatoskodó. Elfogadván e' javaslatot, béérkezéskor, — egyiket a' pipere — másikat a' játszó — harmadikat az étkekkel rakott vendégasztalnál 's a' t. — és csak Collatinus' nőjét Lucretiát lették a' rokka mellett; miért az erényes elsőség a' többiek fölött, csakugyan ennek is tulajdonítatott.

Több mint apagyilkos.

Valamint örömtelen vala, amaz egyéberánt hatvankét ütközetekben majdnem mindenkor győztes, és ugyan azért hősi koszorúra érdemes IV-dik Henrik császárnak sok viszontagságokkal küzdött élete: úgy szomorú, — nem csak szívepekedési bánatjában történt kimúlása; hanem egyszersmind borzasztva szánakodásra indító földi maradványaira nézve, az ó holtautánni sorsa. Legif,abbik fíja, ki V-dik Henrik névvel a' császárságban utódja lön; bizonyos személynek ingerlésére, magzati kötelességéről lemondva, — akkor Maintzban tartózkodó atyját megtámadólag hadisereggel úgy körülvette, hogy ez, — csak több német hercegeknek közbejárásukra menekedhetett-meg a' veszedelemből. Igaz ugyan, hogy, — alkalmasint némely nemesebb érzésűeknek rábeszélésökre, — a' fiu, atyját megkövette, de kevéssel utóbb még is minden császári ékjeleitől megfosztván annyira keserítette, hogy e' — vele elkövetett helytelen cselekedet okozta bánatjában nem sokára Lüttich városában megholt, a' hol, az ottani püspök eltakarította, de — az apagyilkosnál szörnyetegebb fiu, atya testét fölásatta és öt esztendőig temetetlen hagyta. —

Győzödelemre buzdítás.

A' macedóniak hadrakelvén az illyriak ellen, hogy harczolójikat hősi elszántságra, — állhatatos küzdésre és a' győzödelem' bizonyos kivivására fölbuzdítsák, Europus nevű, még csak csecsumó királyjokat bőcsőtől együtt magokkal elvivék a' csatahelyre, kit a' katonák vitézül óltalmazva — diadalmasok levének.

Kocsit huzó fölségek.

Egyiptomnak egykori hatalmas fejedelme Sesostris, a' szerencse' karjain gógjétől elragadtatva, hogy alattvalóji előtt nagyságát fitogtassa, pompás kocsijában kevélyen ülven, azt négy, legyőzött királyokkal huzatta.

A' szerencsétlenítő szép alma.

Athénei Leontius bölcselkészeknek (philosophus) Athanaisz nevű leánya, bizonyos ügyben II-dik Theodosius napkeleti császár előtt megjelenvén, nemes magatartásával, műveltségével, és a' költészetbeni jártasságával annyira megnyerte a' fejedelmnek szívét, hogy ez őtet hölgyéül választván megkereszteltette 's Eudoxiának nevezette. — Későbbben Theodosius, ezen nőjének

jének egy igen szép almát küldvén — ez, azt, Paulinus nevű inasának ajándékozta; a' ki, nem tudván a' gyönyörű gyümölcsnek honnét származását, — vele a' császárnak kedveskedett. Nehéz gyanúba esett e' tettért a' császárné; melly — férjének kérdésére bizonyítva adott azon erősítésével, hogy ő az almát megette, — még inkább nagyobodván, — a' császár' bosszújából az említett szolgára halál, Eudoxiára pedig száműzetés következvén, ezen alma miatt, a' szívnyúgalmát vesztett Theodósiussal együtt, hárman szerencsétlenül lettek.

Kincseiket vivő asszonyok.

Harmadik Conrád császár ellen, kevély Henrik herczegnek halála után, ennek testvére Welfus vagy Gvelfus, szerencsétlenül hadakozván Weinsberg városába vonulni, 's hol — a' győzödelmes seregtől erősen szorongattatván — végre magát népeivel együtt megadni kényszerítetett. Ekkor, alkukötés mellett, annyi vagyonnal, a' mennyit kiki maga elvihet, — Conrád, az asszonyoknak szabad elmenetelt engedvén — ezek, férjeiket hátukra vették és velök, mint legdrágább és féltőbb kincseikkel a' városból kitarodtak.

Mevvettetett hízeltedő.

Egy alacson lelkű csapodár, Angliának hatalmas fejedelméhez Nagy Kanúthoz küvetségbe küldetvén, ezt, mint az említett, és azon kívül még Dániának 's Norvégának királyját, tisztelkedésekor „mindenható“ nevezettel czimezé. A' bölcs fölség ezt hallván, székét szorosán a' tenger' széléhez vitette és abba beleülvén a' csapodár' jelenlétében a' tengernek megparancsolta, hogy dagályos habjaival lábait meg ne nedyesítse. Mivel pedig a' hullámok parancsolatjára nem ügyeltek; kitetszet, hogy nem mindenható: 's ekkor, a' nemes érzésű király, a' hízeltedőt megvette maga elül elhajtatta.

A' vakmerő bölcsstelen bölcs.

Csillagászi tanja, és némelly jeles tetteiért Kasztiliának egykori királyja tizedik Alfons, népeitől „bölcs“ melléknévvel tiszteltetvén maga megbiztában olly' vakmerőségre vetemedett, hogy bölcsstelenül illy' gógszavakat mondani nem átallott: — „sokkal jobban volna rendezve e' világ, ha én a' teremtesnél az Istennek tanácsosa lettem volna.“

Halottsirató asszonyok.

Az ötödik század előtt még pogány Irlandiaknál több disztelenségek között az a'

nevetségés szokás is divatozott, hogy halottaikat dudaszó mellett késérvén, a' jelenvólt asszonyok, még az idegen és előttök ösméretlen temetendő föltt is vigasztalatlanságot szinezve és örültséget mutató sikoltásokat hallatva, keservesen sirtak és jajgattak.

A' lópor' szagát nem szenvedhető hadvezér.

Második Fülöp spanyol király' uralkodása alatt Tunisországban Galetta várának, a' török ellen való védelmezése, bizonyos Porto-Carrera nevű vezérre bizatott. Ez, — az álgyuropogást, fegyverzörejt és a' lópor' szagát nem szenvedhetvén, csatázáskor mindig földalatti rojtökhelyekbe bújt.

Könyen segíthet a' király.

Második János portugálliai király' idejében Sosa Roderik főrendű nemes, nagy kamatok' ígérése mellett sem kaphatott pénzt sehol is; mert a' hitelezők, egymás után mindenünnen üresen bocsátották-el. A' fejelelem meghallván e' dolgot, — a' laposerszenyüt, mint valamelly meghitt barátját, a' legközelebbi sétaalkalommal a' város utszájin maga mellett engedte lovagolni. Midőn ezt az u'sorálók látták, — önként kínálták-meg pénzeikkel! —

Kivont kardra nem nézhető.

Mint öt napi kiseded édes atyjának ötödik Jakab 1542-ben megholt Skótziai királynak, utódja leve a' fejedelmi széken Mária. Ez, tizenhat esztendő korában második Ferencz francia koronaörökösrel, — ennek hamar történt halála után pedig a' Stuárt-házból való Darlaeus Henrikkal, párosult. Utóbb, bizonyos Ritz Dávid hangással botránkozató szövetségben élvén mindenek tudták, hogy Ritz, mellékes hivatalt is visel a' királynénál. — Ezen megsértéseért a' fejedelmi férj bús haragra gerjedvén, a' szerelmeseket, midőn ezek szokásuk szerint, együtt ebédelnének, — némelly nemesebb érzésű udvarnokjaival fegyveresen megtámadta. Fölugrott a' királyné, hogy kedvesét védelmezze, — de félrelökétvén — Ritz átszurattott 's meghala. Mária ekkor viselős lévén, fija a' kit szült és a' ki utóbb hatodik Jakab névvel skót-angoly király leve, — egész életében nem nézhetett a' kivont kardra.

A' vendéglő és gyilkos király.

Skótzianak tizenegyedik királyja Durtus, régi történetirók' bizonyításuk szerint, gonosz erkölcsseiért tanácsossai által megfedetvén, ezeket szép szín alatt magához hívta 's előbb őket gazdagon megvendéglette, az után pedig — mind agyonverte.

Mardozó lelkiösméret.

Alba nevü herczeg 1567—1573, németalföld' kormányozója lévén, mint második Fülöp spanyol király' helytartója, — hóhérallossal 1800, — katonák által pedig 100,000 embert öletett-meg. Utóbb lebetegedvén, testi fájdalmainál sokkal gyötrőbbek valának, a' sok ártatlanul fölkonczoltak' miatt nyughatatlan lelkiösméretének kínzásai. Illy rémletes körülményeiben, az ötlet meglátogató királytól ezt kérdezvén: „fog e' számolni a' németalföldön kiontatott vérért?“ — midőn a' fejedelem úgy felelt: „— igen is azért, melly parancsolatomra történt“ — kétségbeesve viaskodott a' halállal melly által legyőzetvén rettenetes ordítással ment-el oda, a' hová az olly' vérkoláncsok valók.

Rabot szabadító könyvesláda.

Hugó-Grotius, ki 1583-ban Hollandiának Delft városában született, a' tudósok előtt elég ösmeretes. Ezen nevezetes férjfiú, gonosz ellenségeinek vádolásukra 1619-ben örökös fogságra íteltetvén Lövenstein nevü várba bészaratott. Tudományos foglalatoskodásra fordítván idejét ezen rabságában, már hét esztendeig itt' ült, 's még — a' reá kimondott ítélet' megmásítására a' reménységnek legkissebb sugára sem vala észrevehető.

Ekkor hív és okos nője, — kinyert engedellem mellett, egy könyvekkel teljes ládát, melyben egy elrejtett nagy fakép is vala, a' fogházba vitetett. Maga is bebocsáttatván a' faképet férje ruhájába öltöztette és úgy mint e' szokott ülni, az asztalhoz helyeztette; magát pedig Hugó-Grotiust a' ládába fektetvén, már előbb ott' volt és kihasznált könyvekkel bérakta és így — magokkal a' semmi cselet nem sejtítő örökkel a' várból kivitetvén férjét, méltatlan fogságából kiszabadította.

A' tolvajokat zabolázó.

Baliolus Ödön, mint kiskoru 1332-ben Skótzsiának királyszékébe jutván melleje gróf Murray Randolfus Tamás nevezetett kormányozónak. Ez, igen nemeslelkű és igazságszerető ember lévén több bölcs rendelkezései között a' tolvajoknak zabolázásukra következő parancsolatokat adta-ki:

1. Minden parasztnak csüre nyitva álljon.
2. Minden mezei munkás, ha dolgát nem végezte, estve hazamenvén eszközeit a' földön kint hagyja.
3. Az elorozott jószágot, az előjáróság, a' kárvallottnak megtéríteni tartozik.

4. A' kire tolvajság bizonyodik, testi-kép' is keményen megbüntettetvén, minden javai a' király' részére elkoboztassanak.

Bizonyos paraszt, ezen törvények' kihirdetése után önmagát meglópván, kárának megtérítéseért folyamodott; de ravaszsága kitudódott, és a' nevezett jeles kormányozó' parancsolatjára — fölakasztatott.

A' szerencsétlenítő férj.

Osztriai első Fülöp, Kasztiliának 1505-ben fejedelme, ki különös szépségeért az akkori időben Absolonnak is nevezetett; Katholikus Ferdinánd' spanyol királynak Joanna leányát feleségül vévén, e' mellett utóbb kedveseket is tartott. Ezen hívségtelenségével, ötöt nagyon szerető 's lelkiösméretes nőjét annyira megkeserítette, hogy ez — sok ideig szüntelen sirt, azután soha többé nem könnyezhetett, későbbben pedig haláláig tartott örültségbe esett.

Dalolva vajudó.

Nem lévén fija Albretánus II-dik Henrik navarrai királynak, midőn egyetlen leányát Joannát, Bourbon Antal herczegnek 1548-ban feleségül adta, néki ezt mondá: — „ha fiu-magzatod leend és a' szülés' alkalmával nem fogsz sirni; tehát azt örökösömnek kineve-

zendem.“ — Teljesítette a' derék asszony atyja kívánságát; mert gyermeke' szerencsését eszközölni kívánván midőn 1553-ban először szült, nem csak nem sirt, de a' vajadásban még vig dallokat is zengedezett. — Nem is lett soha oka megbánni ezen magamegerőltetését; mivel ezen magzatból lett az a' dicső fejedelem, a' ki, előbb navarrai, „harmadik“ — utóbb pedig, mint francia király, — „negyedik“ Henrik nevet viselven nemes tetteivel a' francziáknál felejthetetlen, a' világ előtt pedig halhatatlan emlékezetet szerzett magának.

A' barátból lett király' harangja.

Navarrának királyja első Alfons, ki hős tetteiről harczosnak is neveztetett, katalóniában Frága nevű város' ostromlásakor 1134-ben, magtalan elveszett. Az ország' rendjei, ennek szerzetes testvérét a' barátköntüsből kivetkeztetvén megkoronázzák, 's így a' szerzetesből, második Ramirus névvel király leve. A' monostori egyszerűséghez szokott barát, magatartásában fejedelmi gögőt mutatni nem tudván, későbbben nem csak az idegenek, de tulajdon népei által is kigunyoltatott. Ezt ő tűrni nem akarván, meghitt emberét, tanácskérés végett, egy hajdani szerzetestársához elküldötte: a' kigyebet nem felelt; hanem kertjébe menvén és ott' a' magasabbra nyúlt virágok' fejeit, a'

követ előtt lecsapkodván, ennek meghagyta, hogy a' mit látott, beszélje-el királyjának. Ramirus, e' jeli javaslat' titkos tartalmát magának megfejtette, és azonnal azt hirdette, hogy ő egy olly' harangot készítendő, mellynek hangja egész Spanyolországban hallható leend. E' harang' láthatásának kíváncsisága, Osca vagy Huesca városába sokakat csődítvén — a' főbbnemesek közül nagy harsággal tizenötöt megfogatott és őket lenyakasztatván ezeknek fejeiket ollykép' összehelyeztetette, hogy a' rakás egy haranghoz hasonlított. Igazult ígérete; mert ezen általa készült harang' borzasztó hangja az egész országot rémüléssel bétöltötte.

A' haláltörféiő, vagy, a' drága udvari gyógyász.

Az 1461-diki évtől 1483-ig uralkodott tizenegyedik Lajos francia király, — előbb kemény büntetés alatt megtiltá, hogy jelenlétében, a' halált senki említeni ne bátorodjék; azután pedig Plessis várát erős őrizettel körülvétetvén, annyira elszigetelte abban magát mindenkétl, hogy csak némelly nagyon meghitt embereinek volt szabad hozzá bémenni. Ezen fejedelem, egy, buzgóságaért elhiresedett Robert nevű remetét kalábriából maga mellé vitetvén, azzal, egészsége' megtartatásáért szünet nélkül imádkoztatott. Bizonyos Cocterus Jakab

ámítani jól tudó udvari orvosának pedig hónapoként 10,000 tallért meghaladó fizetést adott.

Gonosz fiu.

Krisztus' születése után éppen ezer évek lefolytak már, midőn harmadik, vagy nagyobb Sanctius, — Navarra', Aragonia' és Kasztília' királyja leve. Azon időben a' fejedelmek is, mint más vitézek, nagy böcsben tartották fegyvereiket és paripájikat. Sanctius, ki az azonkor' hőseinek egyike vala, háboruba menvén egy otthon hagyott kedves lovát nője' föl vigyázására nagyon ajánlá. Az atya' távollétében, legidősb' fija Garsiás, ezen lovagolni akart 's mivel pedig erre engedelmet szülőjétől nem nyert; azért bosszúállásból, atyja' hazaérkeztekor tulajdon édes anyját házasságtöréssel vádolta, mellynek következésében a' hív feleség és ártatlan anya máglyára ítéltetett.

Elaludta a' királyságot.

Első Alfons, Navarra' 's Aragonia' királyja 1134-ben meghalván az ország' rendjei, egy, több jeles tetteivel magának nagy tekintetű szerzett Péter nevű burgósi grófot akartak a' fejedelmi székbe emelni. Követek küldettek e' végett hozzá, a' király-

ságra meghivandók. Midőn ezek elérkeztek a' gróf úr aludt; és — mivel lefekvésékor szolgálainak meghagyta, hogy őtet alvásában háborgatni ne engedjék 's akár ki keresi, azt eligazítsák: — az elutasított követek bosszónkodva visszatértek és véghezvitték, hogy más király választatott.

Asszonyokból állított védfal.

Requesencus Lajos kormányozónak 1576-ban történt halála után, nem akarta többé Németalföld, a' Spanyol királynak örserégeit az országban megszenvedni. Mellyért ezek a' polgárokkal izetlenkedtek 's utóbb pedig a' két ellenfél, egymásra fegyvert fogott. A' kevesebb számú katonák látván, hogy erejekkel ármány nélkül nem boldogulhatnak, Mاسترcht városához vonultak' alkalmával sok asszonyokat összefogdoztak és őket sűrű rendbe állítván, ezeknek hátuk mögöl, mintegy védfal mellül lövöldöztek a' városra, mellynek polgárjai, visszalövdözéssel tulajdon feleségeiket veszélyeztetni nem akarván ellenállás nélkül a' katonákat bébocsátották, a' kik azután ott' kegyetlenül zsákmányoltak.

Különös mód, 'sidók' fogaikkal
pénzt szerezni.

Második Henrik angoly királynak legifjabb fija János, a' ki, — mivel atyjáról semmi örökséget nem kapott „földtelen-nek“ nevezte magát; 1199-ben testvér bátyának, ama' világszerte híres Oroszlányszivü Rikhárdnak kimúltával, a' királyszéket erővel elfoglalta, és tizenhét évekig változó szerencsével uralkodott. Ezen fejedelem, a' papokkali viszálykodásával Innocentius pápát; — egyéb nyughatatlankodásával pedig második Fülöp francia királyt maga ellen ingerelvén kéntelen vala sok és nagy költségeket tenni. Melly okból, pénz' dolgában gyakran megszükülván egykor már nem tudott magán máskép' segíteni; hanem a' zsidókra igen nagy adót vetett és annak minél előbbi beadására úgy kényszerítette őket, hogy — a' ki fizetni nem tudott, nem akart, vagy a' bészolgáltatást hallogatta, annak, míg a' reá rovott részt bé nem adta, minden nap' egy-egy fogát kiverette.

Menybe vivő ördögök.

Normandiának hatodik hercege második Robert, tulajdon testvérét harmadik Rikhárdot méreggel megölvén, háborgó lelkiös-

méretének lecsöndesítése végett a' sz. földre zarándokolt. Ezen utazásában halálos betegségbe esvén midőn némelly bérlett Szaraczenek által viteté magát, egy haza küldött szolgájának megparancsolta, hogy, ha ott hon az ő állapotja felül tudakozódnak, tehát csak azt felelje, hogy őtet az ördögök menybe vitték. — Így szokta, t. i. Ó maga, a' szaraczeneket nevezni.

Valjon a' te fíjadnak ruhája-e?

Első, máskép' Oroszlányszivü Rikhárd, angolyországnak 1189-től 1199-ig nevezetes fejedelme, a' szent földön tett kalandos utazásából hazajutása után a' francziák ellen fordítá fegyverét. Ezen csatázásában a' Beauvais-i püspököt, a' ki páncélba öltözködván sokat és erősen harczolt ellene, végre elfogta és szoros őrizet alatt tartotta. A' pápa ezt megtudván nagyon megneheztelt, és Rikhárdtól követje által azt kívánta, hogy az ő Krisztusban lévő fíját azonnal bocsássa szabadon. Rikhárd azonban a' püspököt foghelyén hagyta; hanem az arról lehuzott pánczelt a' pápához elküldé 's néki ezt monda: — „ezt találtuk, ősmérd-meg, ha valjon a' te fíjadnak ruhája-e?“

Különös fogadás.

Az új számlálás előtti 3030-dik év körül, Svécziában Hunding, — Dániában pedig Hading nevű királyok uralkodtak. Ezek, mint jó barátok egymás nélkül élni nem akarták azt a fogadást tették, hogy — ha egyik meghal, a másik is azonnal önként megszünteti életét. Nem sokára azután, ámbár hamisan, Hadingnak halálát hirdették, melyet Hunding meghallván — magát egy borshordóba fojtotta.

Egy nyul miatt sok veszély.

Első, vagy medicei nagy Kosmusnak, Florenzia hercegi fejedelmének, ki 1537—1569-ig uralkodott, négy fiai voltak. Ezek közül a két utolsó, János és Garsiás, vadászaton egy nyul miatt összeháborodván, ez, amazt agyonszurta Garsiás e tettet hazatértekor atyja előtttagadta; de ez, — minthogy a két testvér már előbb is mindég ellenséges indulattal volt egymás eránt, a dolog felülgyanakodott, és ugyanazért Garsiást a még mindegyre vérző holt test mellé állította. Itt a cselekvő magábaszállván atyja lábaihoz borulva gyilkosságát megvallotta. Kosmus pedig fija oldaláról a tört, mellyel testvérét megölte, levévén azzal Garsiást átütötte. A hercegné, mint édes anya, fíjainak ezen

szerencsétlen 's borzasztó esetüket látván, epekedő bánatjában meghala.

Orvosi jutalom.

Lützelburgi János cseh király, némelly magok között nyughatatlankodó hősöknek kértükre 1328-ban poroszországba segédül menvén több kedvetlen eseményi mellett, egyik szemére megvakult. Nyolcz évvel később a másik szemével is hasonló szerencsétlenség érte. Összehívatta ekkor a leg-híresebb szemorvosokat, a kik tudományuk szerint mindent elkövettek ugyan, de, mivel gyógyításuknak sikere nem leve, — az elbúsult fejedelemnek parancsolatjára — a Moldába dobattak.

A büszke követ megaláztatása.

Bécs' elfoglalása után, midőn felejtetlen Mátyásunk Német-ujvár' bevételevel foglalatoskodnék, második Bajazéth török császárnak, egy, — már több keresztjén fejedelmek előtt szónokságával büszkélkedett követje, a király eleibe bocsáttatni kívánt. Mátyás, szabad ég alatt, a várakok mellett, a hová és a honnét sűrűen röpültek hegyes nyilakkal vegyülve a süvöltő golyók, fogadá a törököt. Mennél borzasztóbban hasíták a várfokon eldurrogatott álguk' ha-

lálbogarai füleik szomszédságában a lópor-gózzal teljes levegőt, Mátyás annál bátrab-ban lépdelt föl 's alá a követ elé. A ki ve-szélys helyezettetésében annyira megrémült, hogy akadozott 's zavart beszédjére a mit a király velősen mondott, azt félelmében nem hallván más nap' azért könyörgött, hogy a felelet, vele még egyszer közöltessék. Mátyás azonba, a' kevély tárfejűhöz így szóla: — „ha Bajazéth, követjével gőgösködni akar: tehát annak merészebb és jobb emlékezettel bíró embert válasszon.“

Az okoskodó borotvás.

Egy elmésséget fitogtatni akaró csacska borbély, Bogyebrád György cseh király' szakállának levonásával foglalatzkodván, a' fejedelemnek illy' kérdést merészlett eleibe terjeszteni: „kinek hatalmában van most az ország?“ — „A' tiédben“ felelé Bogyebrád. — Elvégezvén a' borbély munkáját, a' király is kérdezé: „kié a' hatalom csehországban?“ — „Fölségedé“ — így felelt a' borotvás. Erre az uralkodó, előbb néhány arczcsapásokat adott az okosdinak azután pedig a' földre terítvén úgy megrúgdalta, hogy nyolcz nappal utóbb kéntelen vala a' más világra elköltözni.

Nap-

Napszámossá lett herczeg.

A' Csehek, 1191-ben második Premisláv herczegi fejedelmöket székéből kivetvén és mindenétől megfosztván — ez olly' szegénységre jutott, hogy egy' hív szolgájával álnév alatt bújosva Regensburgban egy szent-egyház' építésénél, mint napszámos követ hordott vala.

Hol lessz a' vacsora?

Midón, — az igaz magyar által könnyhullatás nélkül soha nem említhető mohácsi ütközet előtt bóldogtalan második Lajosunk-tól szakácsa ezt kérdezé: „hol fog Fölséged ma vacsorálni?“ — a' szerencsétlenséget gyanító bús király szomorú hangon így felelt: „az Isten tudja!“

Az álmotalanság' oka.

Harmadik, máskép' egyszemü Venczel Cseh király olly' bő adakozó vólt, hogy sokszor, minden pénzét elosztogatván, magának egy fillérje sem maradt. Egykor, otthon nem létében, a' bányákból nagy böcsü ezüst darabok küldettek néki 's ezeket kamarássa' fölség' ágyában elrejtette. Hazaérkezvén a'

4

király; mivel három éjszaka egymásután semmitsem alhatott, ön' jelenlétében az ágyát megvizsgáltatta, melyben midőn az említett kincset meglelték, ezt mondá: „e' volt az én álomtalanságom' oka! — vigyétek és minél-előbb osszátok-el magatok között.“

Veszedelmes játszótárs.

Bazilovich János, ki, mint emberi alakba öltözött sátán, az 1533-dik évben Nagyhercegi névvel oroszországon uralkodni kezdvén, azon egész ötvenegy esztendőig teljes dühösséggel kegyetlenkedett. — Midőn néha, ámár csak kevés időre, ártatlan alattvalóinak vérüket ontani megszűnt; a' gazdagabbakat magához összehívta 's ezeknek vele játszani kellett. A' ki ötet megnyerte, annak orrát 's fülét lemetszette, — a' ki pedig veszített, azt mint ügyetlent, megverette.

Menyországhoz hasonló tömlőcz.

A' főntebbi czikben nevezett zsarnok, egykor sok parasztokat és nemeseket egy börtönbe összezárattott, 's midőn ezért a' fogoly nemesek közül némelyek zúgolódának, ezeknek lecsöndesítésükre így szólla egy paraszt: — „édes urak, itt' úgy van a' dolog mint menyországban, — nincs személyválogatás!“

A' rémitő komák.

Hatodik Venczel cseh király és romai császár, negyvenegy esztendőig néri kegyetlenséggel uralkodott. Ennek legkedvesebb időtöltése volt a' vérengzés 's azért nem is szeretett úgy senkit, mint a' prágai hóhért, a' ki néki komája vala. E' szép komapárt többször lehetett egy paripán együtt ülve látni, 's ilyenkor a' császár, a' velők szembejövőknek köszöntésükre, komáját maga mellől leszállítá, a' ki azokat pallosával köszöntve süvegjeikkel együtt fejüket is leszedte. Gyakrabban azt is tették illy' lovaglásuk' alkalmával, hogy Prágában némely ház előtt megálván a' császár a' tulajdonost kihívatta, a' koma pedig azt lenyakarta. Ezen fejedelem, hízkelő szép szín alatt, lakomára többször sokakat összehívott és őket bátorító szíves biztatások között jól megvendégelte, azután pedig — a' terembe egyszerre bétoppán hóhérnak ezt mondá: „koma! küld-el őket oda, holttöbbé nem lessz ételre szükségök.“

Jó tanácsnokok.

Harmadik Fridrik római császártól kérdeztetvén: „milyen tanácsosok volnának előtte kedvesebbek?“ ezt felelte: — „a' kik az Istent jobban félik, mint engemet.“

*

Az ország' javát kívánó.

Szászországnak hercegi fejedelme Albert, a' ki 1464—1500. uralkodott és nemes tulajdonságaiért „Nagylelkű”-nek is nevezetett; a' római császárságnak szövetségi tagja lévén annyira ohajtotta ennek boldogságát, hogy — szives érzéseitől hevítve illy' szókra fakada: — „ha tudnám, hogy azáltal a' római birodalomnak hasznot teszek és tőle minden veszélyt elháríthatok, — kész volnék magamat önként fölakasztatni.”

A' feleség szerető.

Második, vagy Jeru'sálemi András királynknak Er'sebet leányát, hatodik, más-kép' sz. Lajos Thuringiának fejedelmi Grófja 1221. feleségül vévén, — a' mennyire kecses külsője, de még inkább neme' méltóságát tündöklő erényeivel Er'sebet annyira magához tudta férjének szívét hódítani, hogy ez, — nője eránti szeretetéről illy' vallomást teve: — „ha ámbár az Isten és a' világ, nem tiltanak is a' házasságtörést, ő ezt még sem tehetné-meg; mert Elizájához való igaz hajlandósága akadályoztatná.” —

Magasztalás.

Szakállos Eberhard, Vürtemberg' hercegi fejedelme 1495-ben a' kormányra kerülvén, hamar történt halála miatt azt csak egy esztendeig igazgathatta. Ez, elhibáztatván neveltetése, kevés tudományt szerezhett ugyan, de olly' jámborsággal párosult egyenes és nemes szívvvel birt, hogy alattvalóji, hálás tiszteletöktől elragadtatva, felüle illy' magasztaló nyilatkozásra fakadtak: — „ha az Isten, Isten nem volna, ki lehetne méltóbban Istenünk, mint a' mi urunk?” — Első Maximilián császár, egykor ezen hercegnek sirbóltját megszemlélvén ezt mondá: — „itt egy olly' nagy ember nyugszik, a' kinek erényei, az egész római birodalomban senkijével össze nem hasonlíthatók.”

Sok fej, sok ész.

Karinthiában 1331—1339-ig Vig Otto uralkodott; a' ki, mint mellékneve is mutatja, nagyon vig természetű 's mulatozni szerető ember volt. Eának, több udvari boldojai lévén — egy, bizonyos Thebei Vigand nevezetű sok halálfejeket összeszedvén azokat kosárban egy magas hegyfokra föl-vitte 's ott kiöntvén midőn alágurdulásukkal mindenik más arányt látszott választani,

nevetve mondá: „ezek, mint holtak sem akarnak egy uton járni, hát életükben hogyan lettek volna egyakarataknak?”

Fejedelem-iktatás.

A nyolczadik század' elején sz. Modestus kezdette Karinthiában az ottani még akkor pogány népeket keresztyénségre téríteni. Foglalatosságában csak igen lassan haladhatott; mert a' szelíd jámbor-ágot ajánló vallás, a' vérontásban gyönyörűségüket találó és szilaj tulajdonságu főbbrendűeknek nem tetszván, annak nagyon ellenszegültek. Ily' körülményekben, a' Jézus' tudománya sok akadályokkal hosszabb ideig küzdve, a' köznépnel lelt utóbb szíves hajlandósággal elfogadó szívre. Midőn 788-ban ezen tartományt Ingevó nevü herczeg kormányozá, az alacsony sorsuak már akkor mind az evangéliom' világát követték. Az említett uralkodó maga is buzgó krisztustisztelő lévén ezen megtért szegényeket a' vad érzésü nemeknek eleikbe tette és azt rendelte, hogy: — Karinthiának herczegei, mindég a' parasztok által iktattassanak székükbe. Gyakorlották is ők ezen jógokat egész az 1414-dik évig, a' midőn, Osztriai házból való Vasas Erneszt, még a' következő nevetséges szertartással helyheztetett a' kormányra:

Egy, Glasenburg nevü helységből való paraszt, (a' kinek, és utódjainak Ingevó herczeg e'hez örök-igazat adott) a' Kärnburg felé, Klagenfurttól egy mértföldnyire kinu a' mezón álló Herczegkőre fölült, 's a' választott uralkodó pedig parasztöltözetben pásztor bottal — balrul egy fekete ökör, jobbja felül egy sovány ló lévén, ballagva midőn arra késértetett, a' kövön ülő ezt kérdezé: „ki az, a' ki olly' büszkén ide közelget?” — „A' tartomány ura“ feleléa' népség. Ezután a' paraszt még kérdéseket tett: — „Igaz bíró e' ő? — A' mi honi törvényeinknek óltalmazója, és bődogságunknak előmozdítója e'? — A' keresztyén vallásnak, az özvegyeknek, árváknak 's ügyefogyottaknak pártolójok e'?” — A' nép ezekre kiálta: „Igen is — igen is! és az is léssen.“ — E' meglévén, a' fejedelem fogadást tett a' parasztnak, hogy készebb, — a' mellette lévő barmokhoz hasonlókkal szántani, mint az igazságtól eltávozni. Miután a' paraszt ezt tudakolta: — „Mint akarnak engem' e' helyről eltávoztatni?” — 'S erre a' görcei örökös Gróf így felelt: — „A' hely tőled havan filléren megvásároltatik; ezen ökör és ló néked adatnak; a' herczeg' mostani öltözetje a' tiéd lessz, és házad, az adófizetés alul örökre fölszabadítatik.“ — Ekkor a' paraszt, a' körül leszáltában egy bal arczcsapással illette a' fejedelmet, e' pedig a' herczeg-kőre fölülvén megesküdütt, hogy alatt-

valójinak igazaik szerint fog igazgatni. Mind ezeketán végre a' hódolást elfogadta. —

Megjegyzésre méltó még az is, hogy némelly parasztok különös szabadságot gyakorolhattak addig, míg a' herczeg a' kövön ült. A' Gradneck helységbeliek p. o. ott kaszáltak, a' hol akartak: — a' Portendorffiak, s ezeknek elenyésztőkkel pedig a' Mordaxiak tetszésök szerint pusztíthattak és gyújtogathattak. 'S a' kik az általok okozható kártól menekedni akartak, azoknak, alku szerint ezeket jól meg kellett jutalmazni. —

Engedelmes uralkodó.

Szászország' hajdani Választó-herczege második Fridrik, a' ki, szeléd tulajdonságaiért közönségesen „engedelmes“ melléknevvel tiszteltetett; számos viszontagságokkal küzdvén lelki erejében soha nem csüggedve, tiszta erénnyel véghezvitt jeles tetteinek, például tündöklő, valódi fényt adott. Nemes szíve' kegyes jóságának szép rajzolatjáról a' régi idők' porát lefújva, az itt következő sorokban néhány, bárkised szabásu, de tetszetes ábrázalatok mutattatnak-elő.

Fridrik, minden békes természete mellett is egykor a' magdeburgi Érsek által fölbosszontatva 1440-ben alkalmas számú katonaságot állított-össze, hogy az említett főpapot megtámadhassa. Készen lévén már népeivel, hogy az Érsek' had. észületeiről bi-

zonyos ősméretei legyenek kémekeket bocsátott oda: a' kik visszatérésük' alkalmával azt a' tudósítást adták, hogy az Érsek, magát Istenre hagyva csak egy embert sem fegyverkeztetett-föl. A' kegyes fejedelem ezt hallván elállott föltételétől és ezt mondá: „Mentsen Isten! azt haddal megtámadni, kinek Ó maga segítsége.“ —

Testvér öccse Vilmos, csalárd ingerlők' ravasz tanácslásaira ellene hadra kelvén ő védseregeivel Freyburg városáig nyomult 's ezt — noha nevezett testvérevel közös joggal bírta — arra akarta venni, hogy egyedül csak néki hódoljon. Ezen kinyilatkoztatás után megjelentek előtte a' városi tanácsbeliek, halálukra készített köntöseiket hónuk alatt tartva, — Molsdorffi Veller Miklós, már éltes és ősz polgármester pedig mint szónok így nyilvánítá-ki szándékjokat: — „Mi mind, inkább meghalunk, hogysem eskü- és hitszegéssel lelkünket veszedelmeztessek: — és im' én itt állok e' sorban legelől, a' kinek ősz fejét Herczegséged lecsapathatja!“ — Vállaira vervén ekkor Fridrik a' derék férjfiának, néki és társainak így szóllott: — „Nem, — Öreg! — nem le a' fejjel! — illy' bücsületes emberekre tovább is lessz szükségünk, a' kik fogadásukat és kötelességeiket hiven megtartani kívánják.“ —

A' testvérek közötti izetlenség azonban, gonosz lelkü ámtók miatt, még meg nem szünhetvén midőn Géra városánál ezek egy-

más ellen táboroznának, Fridrik' vadászcsapatjából egy híres lővész az ellensereg között Vilmost meglátván uralkodójától azt tudakolta: hogy egyszerencsés lövéssel ne veszen e' végett a' csatázásnak? Erre a' fejedelem ezt felelte: „lőj a' hová akarsz, csak testvéromet ne találd!“ —

Vilmos bátyjának e' szép szavaival kifejtett hajlandóságáról hirt hallván gyöngédebb érzései fölébredének és a' megbékülésre ő is hajlandó leve. Teljes készséggel volt erre a' nemes testvér, 's így — már kezét adtak egymásnak, az a' kérdés támasztott: — hogy — a' szökevény — és fogságban lévőkkel mit tegyenek? — Fridrik — az engedelmes —, minnyájoknak megkegyelmezett ezt mondván: „Mi egymás előtt megösmértük hibáinkat: — örömmel megbocsátunk hát másoknak is, a' kik vétkes tetteiket megbánják.“ —

Az erényes szív' bátorsága.

Második, vagy Vasas Henrik holsteini herczeg, nagy hirt és nevet szerzett hős tetteivel magának. Hasznos hadi szolgálatjaiért nem csak Nagy Schmech svéd Fejedelem' barátságával örvendezhetett; hanem, harmadik Ödön angoly királynál is nagyon kedvesen fogadtatott midőn annak 1346-ban Cressy-nél a' francziákat legyőzni segítetté. —

Másokfölötti 's megkülönböztetett böcsülteése a' most érintett királyi háznál, némelly alacson lelkűekben irigységet támasztván, több udvarnokok titkon élete' veszedelmére törekedtek 's a' királyi palotánál zárva tartott oroszslányok közül, mintha véletlen történt volna, egykor, egyet épen akkor éresztettek-el, midőn Henrik oda ment. Rejtett örömmel, a' fene vad' véres körmei által öszszeszaggattatva képzelték már ötöt gyáva ellenei: azonban az állatkirály, nemes alázatossággal simult-le a' földre, a' bátor és tiszta erényű ember' lábai előtt. — Henrik' éles elméje és szeme jól látta, hogy ördögi ármány akarta személyét veszélyeztetni; de azért, meg nem rémülve, — vitézségével nyert borostyánját ön' fejről levévén, illy' szavakkal az oroszslányére tette: — „a' ki közöttetek nálamnál nemesebb, — vegye-le most e' koszorút!“ —

A' föltámadt püspöknek tisztelkedő császár.

Paderborni Meinwerk püspökkel, a' ki az 1009—1036-ig főpásztoroskodván igen buzgó de egyszersmind nagyon nyájas ember is volt, — második Henrik császár mint egykori udvari káplányával több ízben tréfás dolgokat vitt véghez. — Egykor, a' nevezett 's tulajdon asztalánál csak egyedül

ebédli főpapnak egy levél pottyant eleibe úgy pedig, hogy ő annak mikép' eshetését elméjével meg nem foghatván — erősen hitte, hogy az néki az Istentől küldetett. Mint-hogy pedig a' levélen ezen szavak valának olvashatók: „Meinwerk! rendeld-el háza-dat; mert öt nap múlva meghalsz“ — és illy' tartalmu iratok azon alkalommal a' vár-ban több helyeken is találtattak; azért — föl-lebbi gondolatjában teljesen megerősödvén — magát Isten' tetszésére bizta és törödel-mes szívvel halálához készült. Eltemetteté-se, minő szertartással menjen - véghez, azt leírván, és — az erre szükséges pénzeket egy megbizott Kanonoknak átadván a' szegé-nyek és cselédjei között annyira elosztogatta minden javait, hogy halálos köntösen kívül még ruhájiból sem tartott-meg csak egy da-rabot is. Azután — törödelmesen bőjtölvén szüntelen imádkozott és minden templomok-ban miséket tartatott magáért. Az ötödik nap pedig, mint halála' elérkezésének kijelentett határideje midőn beállott, a' sirboltba le-ment és ott' kinyújtózáván remegtető képze-lődések között várta a' sáppadt halál' hívó in-tését. Minden szempillantatban egymást föl-váltólag hevítő forróság és dermesztő hideg lankasztván erejét, — — már-már kezdé az örök' álomra szemeit behunyni 's akkor — a' toronyban erős kongással éjféltre tizenket-tőt ütött az óra. Halálos képzelődéséből föl-ébredve — számlálá az időt 's megtudta,

hogy az öt napok már eltélének. Várt — egy darabig, — viszont várt, — 's a' halál nem jött. Várt még tovább, de — a' halál magát nem mutatta. „Mi lesz e'?" midőn magától ezt kérdezé, — a' toronyóra, tisz-ta hanggal elütötte az egyet. — Kételkedés bátorkodott most már benne támadni: — az éhség pedig és szomjuság, melyet egészséges gyomrában erősen érzett, — biztatták, hogy — siri nyoszolóját elhagyván térjen szobájá-ba és keresen valami jó enuivalót. Meg is fo-gadta az okos gyomor' bölcs tanácsát, 's mi-dőn már jóllakott akkor ötlött elméjébe az a' gyanús gondolat, hogy — a' czédula, aligha a' császár játéka nem volt. Nem volt alaptalan vélekedése; mert — még meg sem virradott, már ott' lett a' császár egész ud-varával, a' püspök' olly' hamar és szeren-csés föltámadásán való örömének nyilvánít-ására.

A' szerelmes hölgy, mint gyil-
kos anya.

Orlamüнди gróf második Ottó, fiatal-korában elhalván, két 'kis gyermekkel egy szép, Agnes nevü özvegyet hagyott maga után. Ezen deli hölgy, a' norinbergi grófság' kormányát 1334-ben kezébe vett szép Albert eránt heves szerelemre gerjedit, 's ezt min-

den mesterséggel törekedett lebilincselni. Albert csak hamar reájok űsmert a' báj-veszszókra, mellyeket Agnes, egy keritőné' segítségével eleibe rakott; azért, az ész' tanácsára vigyázással, szíve érzelmein győzven ezt mondá: „Orlamünd' Asszonyától négy szem és két gyermek távoztat engemet. — E' szavakat meghallá utóbb Agnes, és — mivel lángoló kebele' tüzet eloltani elég lelki ereje nem vala, — fűltette magában, hogy a' létező akadályt elhárítja. Sátáni tervének kiviteléhez azonnal hozzá- is fogott, és — az anyai szív' gyengéd érzéseit mocskoló vad indulattal tulajdon magzatjainak ön-maga egy-egy fejes hosszú szegyet kaponyáikba ütven, hirtelen halálukat szinlett keserűséggel a' világ előtt zokogva siratta; képzeletében pedig, már-már az imádott kedvest ölelte karjaival. — Az elkövetett vétek azonban csak hamar kitudódott: 's a' lelkiösméret' furdalásait, testi gyönyörökkel legyőzni vágyó asszony' megfenyítésére előáltt Nemesis, és elkésértette de nem Albert' palotájába; hanem — örökös fogságra. —

Vad erkölcs és szokás.

A' Vandalokat és Vendeket némelly történetírók nem ugyanazon egy; hanem egy-

mással különböző nemzeteknek állítják. Sem egyiket, sem a' másikat itt' sürkészni nem szándékozván abban teljesen meggyőződve lehetünk, hogy — a' megnevezett népek ha egy eredetűek nem voltak is de az ő hajdani szokásaik és erkölseik nagyon hasonlók valának. Ők, — még mint pogányok, Rhadagaisus vagy Rhadagest, Prowe, Svantevit isteneket és Siva istennét imádván, ezeknek embervérrel kedveskedtek. — Az elvénülteknek különösen szomorú sorsuk volt közöttök; mert, — midőn ezek élelmüket magok már nem kereshették, az ifjabbak által agyonverettek. Így bántak a' fijak koros szülőjikkel és összehívott barátjaikkal azokat megették. Midőn már keresztyén fejedelmeik voltak még akkor is divatozott egy ideig náluk ezen undok szokás.

Bizonyos Mansfeld grófnak jámbor és kegyes nője 1309-ben a' lüneburgi mező-ségen keresztül utaztában egy könyörgő ember' rimánkodó kiáltozását hallván véle lévő cselédjeivel a' szerencsétlen' fölkeresésére sietett. A' hang által vezetettve, egy kézzel 's lábbal összekötözött, keservesen siránkozó szegény öregre talált, a' kinek esdekléseire, egy ott' gödröt ásó izmos ember semmit nem ügyelvén, midőn megkérdezettett szándéka felül, azt felelte, hogy elerőtlenedett, kenyeret keresni nem tudó és így haszon-

talán apját akarja elevenen eltemetni, hogy ne legyen kéntelen ön' gyermekeinek tápláljatjokat arra vesztegetni. — E' gonosz és vad erkölcs' tanácsából eredt föltételétől nem is lehetett máskép' eltartóztatni, hanem csak pénzzel, mellyet a' grófné szép számmal adott néki, hogy abból elaggott apját táplálja. —

KÖLTÉSZE TI TOLDALÉK.

—●●●●●●●●●●●●●●●●—

Szülőföldem.

Te! — a' kinek hazád kies Árkádia,
'S gyönyörrel himezve látod virágodat; —

Te! — a' kit bájolvá csókol Idália
Mézes fűszerekkel hintvén vigasztadat; —

Te gögmázzal teljes büszkeség' remeke!
Fitogasd bár nyalkán számos kecseidet
Mint fényűző világ' főnlátó gyermeke
'S kérkedve kurjongasd tapsörömeidet:

Sorsod' nem irigylem! — nem; mert az a' Haza
Jutott nékem, mellyhez Árpád' hős népének
Századok óta van és léssen igaza
Akkor is, ha pontja jön idők' végének! —

*

Ott' — hol a' szép szőke Duna elsimúlva
 Po'sony' Győr' és Mátyás' vára' falát mossa;
 Hol Tokaj, Somlyó és Badacson virulva
 Áll, 's Evánnal dallra zendül vig lakossa: —

Ott' — hol gazdag arany' kalászt mértföldekre
 Láthatván nem gyötör éhség' szőrnyetege,
 Sőt honnét elhathat sok alélt népekre
 A' szíves jótétel' tápláló melege: —

Ott' — hol Hunyady' és Zrínyi' vitéz karja
 A' hív unokákban soha meg nem fásult;
 Hol minden hant, egy hős' porait takarja,
 'S az erény' szép utja, hol bé nem mohásult: —

Ott' — a' hol Gyöngyös' Péczeli' és Vitéz'
 Hattyúénekeik' kihangzottságával, —
 Kis, Ber'senyi, Bajza 's Vörösmarty igéz
 A' Himfy' szerelme bájos lantosával: —

Ott' — hol a' Hon' dicső oltárán a' tüzet, —
 Széchenyi több nemes és hív Magyarokkal, —
 Mint áldozó Papok gyújtják, — 's egy-egy füzet
 Koszorút nyújtanak, a' lelkes nagyokkal: —

Ott' — ott' születtem én, 's reám ott' nevetett
 A' kegygyel sugárzó szép nap legelsőben;
 Mosolygó kisedet engem' ott' rengetett
 Jó anyám, karjain, — ölén 's a' bősöben.

Hogy, pályám' kifutván — ha fejem' lehajtom —
 A' nyugalomnak is testem' ott' adhassák,
 Mint Ovid, esengő szívvel — ezt óhajtom,
 'Shogy, — bődög Magyarok sirom' tapodhassák!

Panasz és Kérés, Kazinczy' halálakor.

Hát, — te arany-napnak ragyogó ságára hová tűnsz?
Tündöklő arczád éji homályba borúl? —
Fényedet im' szomorú gyász' vastag leple takarja: —
Fájlalod azt te talám, a' mi velünk megesett?! —
Végy, — óh végy sebesült szívvel részt nemzeti húnk-
ban

'S hullasd könny' özönét fellegid' árnyaiból!
Óh! eltűnt teveled most egy fényesillaga honnunk
Még nem rég' derülő hajnala' ékeinek.
Ősi tudósinknak im' nagy végsője Kazinczy
Béhunyván szeméit, — szálla 'a' sirba alá!
Óh te halál! égő gyertyáját vinni odábbra.
Mért nem hagyta még, — 's el miokért takarád?
Párka! talám téged' valamelly jutalomnak adása
Birt rá, hogy lantost, földről az égbe bocsáss?
Vagy, — Helikon' tetején tán unt volt sorsa Apóllnak
'S a' mi Kazinczy'nk, hogy vele lenne hívá?

Oh te irigy fölség! bár hagyta volna meg itten
E' nyelvünk' művelő lángeszűek' jelesét! —
Szép-Halom! — hát árván, — árván óh Pannoni Mú'sák
Most maradtok; mert ősi atyátok oda!
Sirjatok! — óh sirjunk valakik csak Hunnia' téréen
E' szívet bájló jó Hazafit szeretünk, —
K i s Te! — kinek hárfád, már vig's deli hangokat adva
Húrjaidon tapsdalt akkor is énekelél
Hymen előtt mikoron bokrétás fejjel ez állott, —
B e r ' s e n y i ! *) jöjj Te is és lelkednek tiszta rokonját
Csókolván jaidítsd Niklai tórogatód'. —
Óh! Te Sümegvárnak repkénykoszorúsa, Te is jöjj
'S e' nevezetekkel — Himfy, Te is keseregj!
Sirj! — ha Ti majd sirtok, mi sötét gyászlepleket öl-
tünk;

Mert vesztességünk' hirteleni jajszavatok — —
Széchenyi, Széki, Fehér, Majláth, Mednyánszky,
De'sewffy,
Horváth Endre, Török, Kölcsey, Bajza, Thaisz,
Helmezy, Töldy, Bugát, Döbrentei, Gaal Szemerével
Fáy, Czuczor, Schédel, Szenvey, Gyúrikovics,

*) Keseregve tudjuk, hogy már Ber'senyink- is elhunyt méltó bánatunkra!

És Ti, kiket fönstég magyaros szellemmel igazgat
 'S honszerető szívvél fényre vezethet erő,
 Jöjjetek óh kérünk gyógyítani a' mi sebünket
 'S vigasztaljátok jajra fakadt kebelünk'!
 Jöjjetek! — és szívünk' sérelmét tudva serényen
 Több fő elmékkal orvosaink legyetek.
 Jöjjetek! — és lobogó fáklyákat tartva sokáig
 Zengjete; — ujra homály, hogy ne borítsa
 napunk'! —

Fülső- Büki Nagy Pál Úrhoz 1831.

Árpád' birtokában, ott', hol Po'sony' Vára,
 Szirtes alapjáról a' Dunát szemléli;
 A' Magyar, ha fölhág a' halom' fokára,
 Magát, honunk' védlő őrelleknél véli. —

Itt' voltam én nem rég' képzelődésemmel,
 'S itt' láttam a' myrtus' zöld árnyai között
 Azon Férjfiakat örömrézésemmel,
 Kikre már az érdem borostyánt kötözött.

Égig nyúlt cziprusok alatt, a' hegy' ormán,
 Egy hájolvá fénylő arany-oltár állott,
 Mellyről a' tömjénfüst, egyenes nyilformán
 A' Magyarok' erős Istenéhez szállott.

Várna, Mohács, Nándor, Szigetnél, vérökkel
 Áldozatot e' Hon mellett kik tevének,
 Biborszin szárnyokra kelt nemes szívökkel
 E' szent oltár fölött mind ott' lebegének.

Óh fölséges látás! — Hazánk hív Nagyjai
 E' jelenkorból is összesereglettek,
 'S mint dicső Ősöknek szép lelkű Fijai,
 Nemzetünk' javára mind munkások lettek.

Itt' — itt', — mint Főpapok, Ők magok gyújtották
 A' mindég szikrázó tüzet az oltáron,
 És erre, csak az őlly' szíveket nyújtották,
 Mellyek tündöklenek majd az égi váron. —

Nagy Hunyady' 's a' hős Zrínyi' arnyékaik
 Megjelenve örömtapssal mosolyogtak,
 Hogy később századi unokafijaik
 Ujabban szittyai erényre búzogtak. —

Egy ércoszlop nyúlt-föl itt' a' közeleten,
 Duná', Tisza', Dráva', és a' Száva' népe
 Kőrítvén Asztrea ált a' tetőzetem
 'S a' mellékre pedig Flora repkényt tépe.

Két szép görög ifjak, Sperthiás és Búlis
 Szummán' palástjában előtűnedezték,
 Lehetett még látni Cháron' vizén túl is
 Curtius, Decius, mikép' örvendeztek.

Nemesis megjelent ekkor, — 's Phidiással —
 „Nagy Pál Hív Magyarának“ — midőn ezt iratta
 Az oszlopra, — kiki „éljen!“ — kiáltással
 Ezen tisztelt Nevet sokszor harsogtatta.

Az irigy rágalmazóhoz.

Kéncz! te szerencsédet, — más embert böcsтеленétve
 Óhajtod fénylő pólczra emelni körán:
 Törpe maradsz hidd-el; mert ninesen zsírja agyad-
 nak,
 Mást piszkolni akarsz. önmagadat kened-el.

A' halál' angyala.

A' temetőparti hársnak árnyékába'
 Egy rekkenő meleg nyári nap' ledültem,
 'S ama' sokrejtelmű jövendő' titkába
 Vágyódván — kémlelő gondokba merültem:
 Valóm' minden részét keresztülfutotta
 Egy valami, — ugyan! — mi a' nevezete? —
 Lelkemet csendesen által varázslotta
 Oda, hol van dicső' lelkek' helyhezete.

Én, — a' tiszta öröm' özönében éltem,
 'S reám a' legédesb andalodás szállott; —
 Elöttem, — a' midőn utóbb föleszméltem,
 Egy szép 's hószinfehér ruhás ifju állott!
 Körülnézvén engem' — majd föl majd meg' alá —
 Tekintett birtelen, 's az ő pillantása —
 Barátim! — óh! — csaknem-csaknem megfagylalá
 Szívemet, a' mellynek elállt dobogása.

Villámszemeinek teljes kékségéből
Mind az, — óh kedvesim! — fénnel mutat-
kozott,

Barátság' Szeretet' és testvér' szivéből,
A' mit rokonyézés valaha kihozott!

Az ő nyájas és szép arczáján' terülve
Az alkonyi bibor szeléden pirosolt, —
Még is, — még is, — én-én, elvalék rémulve;
Mert, — halljátok! — azon ifju — a' halál volt!

Egy üvegpoharat tartott jobkezében, —
Abban olyan bal'sam' szeszét' röjlöget,
Melly amaz éjszakák' leghosszabb éjjében
A' szenvedő' végő' bajját megszünteti, —
Hogy azt kiürítsem néma jellel intett,
Sőt vonso erővel midőn marasztala,
Kezemenél is az ő baljával érintett:
De ez, — óh — mely igen-igen hideg vala!

Én; — mert redm hatott egy megnyilt sir'szaga, —
Remegve így szólék, a' mint emlékezem: —
„Kedves! — óh! az Isten ha nem küldött maga,
Távozz most ez egyszer: — máskor! — itt' a
kezem!

Még szeretnék tenni hasznos vetéseket
Kecseny telekemnek több barázdájára,
Hogy, — majd mutathassak szép nemes tetteke
A' takarulásnak ama' nagy napjára.“

„Majd, — ha már megtettem itt' minden dolgomat,
Mint ékes ibolya 's virágbokrétáért,
Ki fogom nyújtani elfáradt karomat
A' te jobkezednek töltött poharáért;
Akkor! — majd vágyódván utánad, könnyeit
Szemeimnek az én sáppadt arczám issza
Jöjj akkor, — 's hadd-el a' tölgyes' ligetjeit, —
Jöjj olly' szép alakban, mint mái nap', vissza!“

„Majd akkor kelyhedet elvevén örülök
'S fölhajtom szép hosszú 's vékony szörpöléssel
Erejét érezvén szédülve merülök
Gondtalan álomba, lassu pihégéssel:
Fölbredve pedig majd egy jobb életre,
Mint a' gyöngyös harmat ezüstös csöpjeit
A' fesellő bimbo szivja kikeletre,
Úgy iszom az égnek tiszta örömeit!“ —

750...

80

80

Kértemre a' halál, ekkor ünnepies
Lassu ballagással több sirhalmok között,
Egy simulva folyó barna patak' kies
Partján túl, a' setét berekbe költözött. —
Én, — Barátim! — könnyes szemmel Istenemnek
Áldozván kértem, hogy legyen Ő segítő:
Oh! — ha azon ifju viszont jön, — szívemnek,
Ne engedje akkor, hogy legyen rémitő!

Biztatás.

Sorsodat a' végzés, ha talán fordítja kajánul;
Meg nem rettenve, állj zivatarba' merőn!
